

MARTIN KOUBEK

Zápas o uvozovky:

interpretační rámce a repertoár
jednání pro-romského
hnutí v letech 1989–2007

EDIS
Ediční řada disertačních prací
Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity

Svazek 11

muni
PRESS

ZÁPAS O UVOZOVKY: interpretální rámce a repertoár jednání pro-romského hnutí v letech 1989–2007

MARTIN KOUBEK

Masarykova univerzita
Fakulta sociálních studií
Brno 2013

Publikace byla vydána s finanční podporou Fakulty sociálních studií MU jako součást edice EDIS. Cílem edice je podpora publikačních aktivit badatelů, kteří získali titul Ph.D.

Vědecká redakce MU

prof. PhDr. Ladislav Rabušic, CSc.
Mgr. Iva Zlatušková
prof. RNDr. Zuzana Došlá, DSc.
Ing. Radmila Droběnová, Ph.D.
Mgr. Michaela Hanousková
doc. PhDr. Jana Chamonikolasová, Ph.D.
doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.
Mgr. et Mgr. Oldřich Krpec, Ph.D.
prof. PhDr. Petr Macek, CSc.
PhDr. Alena Mizerová
doc. Ing. Petr Pirožek, Ph.D.
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.
Mgr. David Povolný
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.
prof. MUDr. Anna Vašků, CSc.
prof. PhDr. Marie Vítková, CSc.
doc. Mgr. Martin Zvonař, Ph.D.

Recenzent: prof. Dr. Pavel Barša, M.A.

Koláž na obálce: Martin Koubek, 2013. Použitá fotografie: © ČTK (Dan Krzywoň), 1997 a fotografie Hany Němečkové ze stále expozice „Příběh Romů“ (6. sál: Romové v médiích 1989–2005) v Muzeu romské kultury v Brně, 2013.

© 2013 Martin Koubek

ISBN 978-80-210-7661-7 (online : pdf)

ISBN 978-80-210-6550-5 (brožovaná vazba)

DOI: 10.5817/CZ.MUNI.M210-6550-2013

OBSAH

Seznam tabulek, modelů, schémat a grafů	7
PŘEDMLUVA	9
1. ÚVOD	11
2. O KOM TO VLASTNĚ BUDE?	19
2.1. „Romové“ a kultura chudoby	21
2.2. Romové a pomlčková identita	24
2.3. Romský aktivismus perspektivou výzkumu sociálních hnutí	27
3. TEORIE RÁMOVÁNÍ A INTERPRETAČNÍ RÁMCE	37
3.1. Vztah konceptů v teorii rámování	42
3.2. Základní úlohy rámování	45
3.3. Kategorie rámovacích procesů	49
3.3.1. Strategické rámovací procesy a proces přízpůsobování rámců	53
3.4. Diskurzivní pole, struktury příležitostí	57
3.5. Rezonance rámců a jejich dosah	63
3.6. Kritika teorie rámování	67
3.7. Kritika zaměření výzkumu interpretačních rámců a rámování	70
4. METODOLOGIE VÝZKUMU	75
4.1. Mikro-diskurzivní analýza	75
4.2. Analyzovaná periodika a mikro-rámce	78
4.3. Analýza protestních událostí a dotazníkové šetření	104

5. FRAMING A PRO-ROMSKÉ Hnutí V ROCE 1992 (OBDOBÍ 1989–1992)	109
6. FRAMING A PRO-ROMSKÉ Hnutí V ROCE 1997 (OBDOBÍ 1993–1997)	120
7. FRAMING A PRO-ROMSKÉ Hnutí V ROCE 2002 (OBDOBÍ 1998–2005)	134
8. FRAMING A PRO-ROMSKÉ Hnutí V ROCE 2007 (OBDOBÍ 2006–2007)	149
9. ZÁVĚRY	162
Použitá literatura	171
Prameny a periodika zahrnuté do analýzy	188

SEZNAM TABULEK, MODELŮ, SCHÉMAT A GRAFŮ

Tabulka 1: Faktory rezonance rámce	64
Tabulka 2: Zdroje programu PHARE na podporu romské komunity v ČR	137
Model 1: Koncepty v teorii rámování	42
Model 2: Typologie přístupů v rámci diskurzivní analýzy	78
Schéma 1: Mapa interpretačních rámců	103
Schéma 2: Mapa interpretačních rámců v roce 1992	117
Schéma 3: Mapa interpretačních rámců v roce 1997	131
Schéma 4: Mapa interpretačních rámců v roce 2002	145
Schéma 5: Mapa interpretačních rámců v roce 2007	158
Graf 1: Modelový graf – sebe-definiční rámce v roce 1992 (N = 116)	104
Graf 2: Sebe-definiční rámce 1992 (N = 116)	111
Graf 3: Diagnostické rámce 1992 (N = 206)	112
Graf 4: Prognostické rámce 1992 (N = 200)	114
Graf 5: Motivační rámce 1992 (N = 61)	115
Graf 6: Repertoár jednání 1992 (N = 34)	118
Graf 7: Sebe-definiční rámce 1997 (N = 72)	125
Graf 8: Diagnostické rámce 1997 (N = 157)	126
Graf 9: Prognostické rámce 1997 (N = 77)	128

PŘEDMLUVA

Na začátek, aby nevznikl mylný dojem o obsahu, se může čtenáři hodit seznam toho, o čem tato kniha není. Není o romské integraci. Nedává žádné návody a nenavrhuje žádnou koncepci. Také nemluví o projevech celé romské menšiny a zaměřuje se spíše jen na její část, romské a pro-romské aktivisty. Sleduje jejich projevy a zaznamenává je. Provádí období po roce 1989 a ve čtyřech časových řezech až do roku 2007 ukazuje způsoby, jakými romští a pro-romští aktivisté vyjadřovali svoje požadavky, na koho je směřovali a jak. Co považovali za problémy neutěšené situace romské menšiny a co za jejich řešení. Ukazuje také to, jak jednali a jak se měnily jejich projevy v průběhu patnácti let.

Původně tato kniha ani specificky být o Romech (nebo „Romech“) neměla. Na jejím úplném začátku stála myšlenka aplikovat teorii rámování, etablovanou v anglo-americkém prostředí výzkumu sociálních hnutí, v prostředí českém. Zjistit, zda a jakým způsobem lze některé modely, běžně zkoumané především v západoevropském a americkém kontextu, uplatnit i v postkomunistickém prostředí. Dosud totiž v rozsáhlejší podobě v českém prostoru představeny či aplikovány nebyla. Ale užší zaměření na „případovou studii“ jednoho, pro-romského, hnutí se od počátku nabízelo. Gordický uzel problémů spojených s emancipací a integrací romské menšiny, roztržitost hnutí, vyhrocená akademická diskuze a negativní pohled majority na Romy a jejich zastánce, spolu se statutem nejvíce diskriminované menšiny (nejen) po roce 1989 v České republice, byl důležitou a zatím z tohoto úhlu pohledu nepřilíš zmapovanou oblastí. Rámce a protirámce aktivistů, stejně jako rámování jejich oponentů – „vnitřních“ i „vnějších“, představovaly komplikovaný a bohatý výzkumný terén, který nebylo jednoduché zmapovat. A jako stejně důležitá se jevila i možnost prozkoumat dosavadní spíše neúspěšné snahy romských a pro-romských aktivistů o emancipaci romské menšiny a pokusit se zodpovědět alespoň některé otázky s ní spojené.

Přesto má ale v tomto ohledu kniha dvě omezení. Za prvé, končí rokem 2007. V souladu s jejím obecným postupem by bylo bývalo vhodné zahrnout do analýzy také rok 2012 a dodat jí tak zároveň na

aktuálnosti. Kniha ale vychází v edici věnované disertačním pracím Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, jež neumožňuje příliš rozšiřovat či měnit obsah oproti disertaci. Zároveň byla tato disertační práce obhájena již v červnu roku 2012, a nebylo v ní tak možné analyzovat celý tento rok. Za druhé tato kniha mapuje především první, počáteční období výzkumu a představuje převážně deskriptivní přehled a mapu interpretačních rámců. Z něho však vyplývají další otázky a podněty k výzkumu, které podobně jako analýza roku 2012 jsou sice předmětem současného výzkumu autora, ale nemohly být zahrnuty do disertační práce, a neobjevují se tedy ani v knize.

Poslední, ale zároveň velmi důležitou informací před samotným textem je poděkování. Kniha vychází také z předchozího „pilotního“ výzkumu interpretačních rámců romských a pro-romských aktivistů, který byl uveřejněn v Politologickém časopise v roce 2010 s názvem „Zápas o uvozovky: interpretační rámce v periodických romského hnutí po roce 1989“. Na tomto textu se jako spoluautor podílel Ondřej Císař, bez kterého by tato kniha nevznikla a kterému patří první a největší díky za nesčetné hodiny konzultací, připomínek, rad, odborného vedení a spolupráce, jak nad záměrem výzkumu, tak nad disertační prací. Kniha by nevznikla také bez dalších velmi cenných podnětů. Proto bych velmi rád poděkoval Jiřímu Navrátilovi, Pavlu Baršovi, Maxmiliánu Strmiskovi, Pavolu Fričovi, Michale Devěčkové, Wailovi Khazalovi, Kateřině Vráblíkové a všem dalším, kteří se účastnili diskuzí v rámci Semináře k politické mobilizaci Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity (probíhal v letech 2007–2012). Poděkování patří Muzeu romské kultury v Brně, které mi umožnilo přístup k analyzovaným periodikům. V neposlední řadě patří samozřejmě můj dík také samotné fakultě, která mi umožnila tuto knihu vydat. Snad svým velmi malým dílem pomůže obohatit výzkum sociálních hnutí a pro-romského aktivismu v České republice.

1. ÚVOD

Problematika integrace romské menšiny je téma, které provází Českou republiku velmi viditelně již od roku 1989. Romové byli skupinou společnosti, na kterou dopadla (ekonomická) transformace velmi tvrdě a jestliže byl někdo symbolicky považován za poraženého, byli to právě oni. Rozdělení republiky pak pro Romy znamenalo další problémy spojené především s udílením státního občanství, které pro část z nich bylo obtížně dosažitelné, a stávali se tak z nich de facto cizinci v zemi, kde žili dlouhá leta. V devadesátých letech následovala vlna rasového násilí a vražd často spojená se subkulturou skinheads. V kombinaci se složitou sociální situací vyústila od roku 1996 v „exodus“ Romů do zahraničí, na který se vláda snažila reagovat vypracováním nového přístupu k integraci. Její snahou bylo také zmírnit stupňující se kritiku v oblasti dodržování lidských práv a vyslat mezinárodní signál o posunu České republiky v této oblasti. Ke kritickým zprávám, které v devadesátých letech vydávaly neziskové (a mezinárodní) organizace jako Human Rights Watch, Český helsinský výbor či Amnesty International, se totiž přidala kritika např. od amerických senátorů, ministerstva zahraničí USA, Rady Evropy či jiných zahraničních představitelů a organizací. A špatné nebo nedůsledné dodržování lidských práv zejména v ohledu k romské menšině také mělo vliv i na přístupový proces České republiky do Evropské unie.

Vstup do EU byl proto pro aktivisty spojen s jistým očekáváním růstu ekonomických, sociálních i politických prostředků a zdrojů pro zlepšení situace romské menšiny. Tomu měly napomoci i fondy Evropské unie, které do ČR směřovaly již od konce devadesátých let a začaly tvořit stále významnější a dominantnější část dostupných finančních prostředků romských a pro-romských aktivistů. Výrazným tématem a problémem se začalo po roce 2000 stávat sociální vyloučení a s ním také související výskyt sociálně vyloučených lokalit a ghett, jejichž nejčastějšími obyvateli byli právě Romové. Následné výbuchy a eskalace etnického násilí spojené s těmito lokalitami či regiony, jako tomu bylo např. v roce 2008 v litvínovském Janově, nepokoje na Šluknovsku, kauzy spojené s vyostřením protiromských nálad (jako např. v Břeclavi v roce 2012, kde byli Romové neprávem

spojování s násilným útokem na patnáctiletého chlapce), či nedávné a opakované proti-romské pochody proti „nepřízřusobivým“ ukázaly, že i současná situace romské menšiny se výrazně nezlepšila.

V souvislosti s touto mimořádnou komplikovaností a řadou otázek téma rezonovalo i v akademické obci. Romové se stali předmětem zájmu široké skupiny textů, ve kterých se navzájem propojovala antropologie (např. Jakoubek 2004, Hirt a Jakoubek 2006, Kašparová 2006), sociální práce či sociologie (např. Šimíková a Vašečka 2004, Frištenská et al. 1999), práva (Davidová 2005), politologie (např. Barša 2003, Pečínka 2007, 2009, McGarry 2011, Vermeersch 2006, Vašečka 2002) či historie (např. Nečas 2005, Hanzal 2004, Pavelčíková 2004), jazykovědy (Bořkovicová 2006, Hübschmannová 2002), či mediálních studií a analýz (např. Badáňová 2010, Raichová 2001, Gross 2006, Balážová 1999). I samotné pojmenování a definice této menšiny rozpoutala relativně ostrou akademickou diskuzi (viz např. Jakoubek 2005, 2008, Jakoubek a Hirt 2006, Hirt 2008, Barša 2005, 2008), která se posunula i na stránky některých českých deníků (především Lidové noviny, MF Dnes a další).

Tu pochopitelně provázely spory o to, jak by měly vypadat případné integrační politiky: zda se soustředit spíše na zlepšení socio-ekonomického postavení sociálně vyloučených osob, mezi nimiž bylo velké množství Romů, nebo zda například podpořit kulturní či politickou emancipaci Romů. Specifickou roli v této debatě hrály také emancipační snahy samotných „Romů“ (Romů), respektive romských a pro-romských aktivistů a tzv. „romského“ či „pro-romského“ hnutí. Na jedné straně byly přijímány s povděkem, jako snahy o překonání stigma „určité skupiny českých občanů *jakožto Romů*“ (Barša 2005: 76–77, kurzíva ponechána), ale častěji byly chápány spíše jako nežádoucí a nereprezentativní etno-emancipační snahy části společnosti, které svým neadekvátním pojetím či zarámováním romské menšiny nepovedou k její skutečné integraci do společnosti.

Symbolem této diskuze se pak stalo používání uvozovek ve spojení s označením Romové („Romové“)¹. Užití těchto písemných znaků tak předznamenávalo teoretickou a názorovou pozici autora v tomto sporu či obrazně – v zápasu o použití uvozovek. Avšak i protikladné po-

¹ Užití či neužití uvozovek jako symbolické zachycení názorové pozice autora se již dříve dostalo také do názvu přehledových či recenzních studií (viz Tošner 2006).

zice této debaty měly společný prvek v tom, že romským a pro-romským aktivistům (a pro-romskému hnutí)² přičítaly spíše neměnnou ideovou/diskurzivní pozici „etno-emancipačního“ prvku, podle níž např. „tendence ustavit romský národ (případně hájit jeho existenci) je tedy zřejmým programem tzv. romské reprezentace“ (Jakoubek 2008: 147, kurzíva odstraněna).³ Pohlížely tak na něj jako spíše na objekt v akademickém sporu, ať už bylo třeba ho odsoudit či podpořit, nikoliv jako na aktéra zapojeného a reagujícího na společenský a politický kontext a příležitosti.

Tato kniha nabídne odlišnou perspektivu. Pojímá pro-romské hnutí pomocí teoretického aparátu výzkumu sociálních hnutí a kolektivního jednání a na základě výzkumné triangulace ukazuje, jak se měnily postoje a identifikace romských a pro-romských aktivistů a jak reagovaly na společenský kontext. S tím také souvisely i změny v repertoáru jednání romského hnutí a jeho projevech ve veřejném prostoru a politickém systému.

Nejde zde tak o to, zapojit se do „sporu o uvozovky“, přijít s dalším konceptem a řešením týkajícím se sociálního vyloučení, rasové diskriminace, diskriminace v oblasti vzdělání, trhu práce nebo dalších sociálních, politických problémů, společenských omezení či bariér bránících v zapojení Romů do společnosti. Jde o to, analyticky se zaměřit na témata, kterým dosud nebylo věnováno příliš pozornosti, ale jsou důležitá z hlediska pochopení mobilizace a způsobu prosazování požadavků pro-romského hnutí jako aktéra v politickém procesu, kde dochází k souboji o morální, kulturní, organizační, lidské a materiální zdroje (Edwards a McCarthy 2004).

Kniha tak popisuje, jak romští a pro-romští aktivisté v České republice (ČSFR) po roce 1989 „bojují“ či zápasí „o uvozovky“, o své požadavky, cíle, o své postavení, o své pojmenování. Mapuje jejich *diskurzivní repertoár* (Steinberg 1999a) pomocí tzv. *interpretacních rámců* (Benford a Snow 2000, Johnston a Noakes 2005, Snow et al.

² Nikoliv romské menšině obecně.

³ Nicméně srovnej např. s přehledem v Růžička 2008. Tato kniha se však od jeho článku, který mapuje „epistemologickou situovanost“ autorů zabývajících se „romskou problematikou“, liší a má jiný předmět výzkumu. Nejde zde v o „konceptualizaci Romů“ ve vybraných odborných textech, nýbrž o popis činnosti a jednání romských a (pro)romských aktivistů a (pro)romského hnutí. Více v kapitole 2.3. Romský aktivismus perspektivou výzkumu sociálních hnutí.

1986 srovnaj s Gamson 1992, Steinberg 1998, 2002) a jejím cílem je odpovědět na hlavní otázku „*jak se měnily interpretační rámce romských a pro-romských aktivistů po roce 1989*“ a popsat tak, co chápou romští a pro-romští aktivisté jako největší překážku své emancipace či integrace v České republice, co je podle jejich názoru řešením problémů, v jaké rovině (politické, sociální či ekonomické) tento problém spatřují a co je podle nich nutné pro emancipaci romského hnutí (a menšiny) udělat.

Vedlejší, doplňující otázkou a zároveň druhou stranou popisu podoby požadavků romských a pro-romských aktivistů je popis toho, jak se měnil jejich repertoár jednání (repertoire of collective action), jenž může být do jisté míry výstupem těchto interpretačních rámců (Steinberg 1999a). Nebo také může být výpovědí o míře a formě zapojení aktivistů do veřejné sféry a politického procesu či částečnou reflexí realizovaných integračních politik. Proto se kniha bude věnovat i otázkám jako například: jaký vývoj měly projevy a mobilizace romského hnutí vzhledem k interpretačním rámcům, korespondovaly spolu, a jak se měnil charakter těchto projevů? Jaké strategie volí romští aktivisté pro dosažení svých požadavků a jakým způsobem je rámuji? Jakými způsoby se snaží vstupovat do veřejné sféry a politického procesu? A snaží se o to vůbec?

Tyto otázky také navazují na debaty v rámci teorie sociálních hnutí a studia politického aktivismu ve střední a východní Evropě. I v hlavní teoretické oblasti práce, kterou je analýza rámcových procesů a interpretačních rámců sociálních hnutí, existuje jen velmi málo studií zaměřujících se na české (výjimkou je např. Vidomus 2011, Heitlinger 1996, Vermeersch 2003, Fagin 2004, 2005, Dudová 2010) či obecně postkomunistické prostředí.⁴ Přitom se na jedné straně můžeme setkat s debatou o specifické povaze aktivismu, mobilizace či roli občanské společnosti v postkomunistických zemích (viz Howard 2002, 2003, Pickvance 1999, Fagin 2000, Mendelson and Glen 2002, pro kritiku Tarrow and Petrova 2006, Císař 2008, 2010, 2013, Císař et al. 2011), a na druhé straně s řadou případů (blíže viz kapitola 3) popisujících vazbu rámování a interpretačních rámců na projevy a repertoár jednání sociálních hnutí (Steinberg 1999a, 1999b, 1998, Diani 1996, Snow a Benford 1988 ad.).

⁴ Jistou výjimku by pak tvořily texty zabývající se obdobím „pádu železné opony“ (např. Zdravomyslova 1996, Glenn 2003, Kenney 2001, Oberschall 1996 ad.).

A přestože se textů o sociálním vyloučení, sociálně vyloučených lokalitách, koncepcích integrace romské menšiny vyskytuje dostatek, studie, které by v dlouhodobější perspektivě systematicky analyzovaly podobu politických požadavků a interpretační rámce romských a pro-romských aktivistů, téměř neexistují. Stávající studie, které se tomuto tématu věnují (Vermeersch 2003, 2006), nám říkají velmi málo o tom, jakým způsobem se tyto rámce měnily v čase a nezkoumají detailněji jejich povahu. Podoba a charakteristika jednotlivých rámců je v těchto případech spíše automatickým předpokladem, který je odvozen z předpokládané struktury politických, sociálních a ekonomických příležitostí romského hnutí (pro koncept struktury politických příležitostí (POS) viz např. Tarrow 1998; McCarthy a Zald 1996, Polletta 1999, Goodwin a Jasper 2004 ad.). Řečeno jinými slovy, je spíše ad hoc vybráno několik rámců, které by mohly v daném prostředí rezonovat a které je možné odvodit ze strukturálních příležitostí romských aktivistů. Není však ukázán celkový diskurzivní repertoár hnutí, ani vývoj jednotlivých rámců, změny v jejich obsahu či jejich vzájemné vztahy.

Právě mapa interpretačních rámců, aplikace teorie rámování (*framing theory*)⁵ v postkomunistickém prostředí je ústředním prvkem této knihy. Na příkladu, případové studii interpretačních rámců romských a pro-romských aktivistů, se kniha zaměří také na některé teoretické předpoklady, které jsou s mobilizací, kolektivním jednáním a sociálními hnutími spojovány. Takové dlouhodobé a systematické zachycení sebepojetí a požadavků aktivistů (navíc spolu s analýzou jejich repertoáru jednání) totiž nebylo dosud v České republice zpracováno.

Specificky se pak kniha zaměří na jeden ze stěžejních úkolů sociálních hnutí, kterým je rozporovat nepohodlná pojmenování, jimiž je hnutí označováno a charakterizováno zvenčí svými konkurenty, oponenty či médii (*outside naming*) (Jensen 1995). A naopak cílem hnutí je snažit se do veřejné, mediální a politické sféry prosadit vlastní

⁵ V této práci je zvolen překlad anglického termínu *framing* jako „rámování“. Vycházím z dříve publikovaných prací v oblasti politické sociologie a politologie (Císař 2004, Kratochvíl et al. 2011 a některých textů v oblasti mediálních studií Tabery 2009) a diskurzivní analýzy (Hájek, Kábele, Vojtíšková 2006), přestože lze narazit i na jiné překlady – „rámcování“ (Kalvas et al 2012, McCombs 2009) nebo „zarámování“ (Trampota 2006).

sebe-definici (*self-naming*). Tento „zápas o jméno“ předznamenává do jisté míry charakter a pozici daného hnutí, stejně jako jeho schopnost prosadit své požadavky (tamtéž). Pozice, jež ale mohou aktivisté v takovém případě zaujmout, jsou redukovány jak předchozí činností samotného hnutí, tak aktivitou ostatních subjektů v daném *diskurzivním poli* (Steinberg 1999a: 748) či vnímanými *diskurzivními příležitostmi* (Koopmans et al. 2005, McCammon et al. 2007, Koopmans a Statham 1999, Koopmans 2004, Koopmans a Olzak 2004). Kniha se tedy soustředí na to, jakým způsobem se vyvíjela a měnila sebe-definice kolektivní identity romského hnutí.

Tato kolektivní identita („kdo jsme“) může mít vliv a může být zčásti „otisknuta“ ve formě a podobě repertoáru jednání daného hnutí (Polletta a Jasper 2001, Steinberg 1999a). Lze tak například předpokládat, že v případě mírových aktivistů či hnutí hippies nebude jejich nejčastějším prvkem repertoáru jednání násilí na osobách. A podobně např. kolektivní identita anarchistického hnutí předurčuje spíše volnou, flexibilní, nehierarchickou organizační strukturu, nikoliv velké, svou formou rigidní organizace v rámci sociálního hnutí.

Srovnání interpretačních rámců a diskurzivního repertoáru hnutí s repertoárem jednání je proto součástí knihy, přičemž cílem bude prozkoumat předpoklady z oblasti výzkumu sociálních hnutí v prostředí České republiky. Díky analýze repertoáru jednání romských a pro-romských aktivistů také budeme mít možnost srovnat podobu rámování s podobou aktivismu, což nám také pomůže rozšířit poznatky o jejich dosavadních mobilizačních snahách.

Kromě zmíněných sebe-definičních rámců, týkajících se tvorby kolektivní identity, je analýza diagnostických, prognostických a motivačních rámců aktivistů zdrojem informací o tom, co považují za příčinu pocítovaných problémů, co by mělo být uděláno pro jejich řešení a jakým způsobem ho dosáhnout. Jednotlivé problémy, koncepty a řešení pak mohou být umístěny do různých oblastí – občansko-politické, socio-ekonomické nebo kulturní. S touto situovaností souvisí i podoba představ a jednotlivé pozice romských a pro-romských aktivistů/tek a „romské elity“ (Holomek 1999) k procesu integrace či emancipace minority, jejich zapojení do politického procesu, způsob prosazování požadavků atd. (Benford a Snow 2000). Jde tedy například o to, zda by měla dle romských aktivistů „...vláda přenést těžiště svých integračních politik z pole kulturní identity na pole sociální....“

či zda by měla „obrátit priority a část prostředků věnovaných doposud na etnické povznesení Romů převést na pole sociálního vyloučení“ (Barša 2005: 76) atd.

Avšak výběr oblasti, do které je rámec kolektivní identity umístěn, se může z různých (vč. strategických) důvodů v průběhu času měnit. Proto kniha mapuje vývoj interpretačních rámců ve čtyřech časových řezech (1992, 1997, 2002, 2007) v období 15 let po roce 1989. Znovu dodejme, že zatím byly požadavky aktivistů (především v odborných debatách) umísťovány do stejného diskurzivního prostoru zdůrazňujícího (pro některé autory „neexistující“) společnou romskou kulturu a tradice, případně nacionalistické a „etnorevitalizační“ zájmy romských elit (Hirt 2004, Křištof 2006). Kniha naopak ukáže, že v těžišti rámování romských a pro-romských aktivistů po roce 1989 existovaly změny, přičemž její ambicí je jít v popisu za některé často uváděné (ale nikoliv nepravdivé) teze např. o roztržitésti hnutí (Vermeersch 2003, Pečínka 2007, Holomek 1999, Šiklová 1999), které mohou mít vliv na mobilizaci hnutí a artikulaci jeho požadavků.

Úspěšnost těchto aktivistických snah je pak kromě jiného odvozena také od vnitřního propojení rámovacích procesů v jednotlivých oblastech (diagnostické, prognostické, motivační) a od přítomnosti, formy a četnosti tzv. motivačních rámců. Jejich hlavním cílem je mobilizovat přívržence a sympatizanty, a jsou tak jistým „voláním do zbraně“ (Benford a Snow 1988: 199 nebo např. Benford a Snow 2000: 617). Malá přítomnost těchto motivačních rámců může oslabit mobilizační potenciál hnutí. A malé vazby mezi rámci a/nebo vnitřní nekonzistentnost rámovacích procesů může být zase limitující pro získání nových příznivců i pro utváření kolektivní identity hnutí. I proto je jedním z hlavních cílů knihy vytvořit a popsat diskurzivní mapu interpretačních rámců.

Struktura knihy bude následující: nejdříve budou představeny terminologická upřesnění a definice, které se pojí s výzkumem týkajícím se romského a pro-romského aktivismu. Následně budou popsány základní teoretické koncepty výzkumu rámování a interpretačních rámců, které dosud nebyly v širší míře v českém prostředí uvedeny. Potom se kniha bude věnovat metodologii výzkumu a přiblíží kontext debaty týkající se romské problematiky a romského hnutí v České republice ve zkoumaných letech. Hlavní pasáže textu budou obsahovat chronologicky seřazené zkoumané roky a podobu rámovacích procesů

romských a pro-romských aktivistů v otázkách sebe-definice, určení hlavních problémů a jejich řešení. Ta bude srovnána s repertoárem jednání a projevy mobilizace pro-romského hnutí v České republice (ČSFR) po roce 1989. Závěr knihy se bude věnovat diskuzi, zhodnocení vývoje interpretačních rámců a repertoáru jednání ve vztahu k profilaci romského hnutí v ČR.